

Ny formann i Høgnorskringen

Håvard Tangen takkar av

På årsmøtet i Høgnorskringen 5. oktober vart Anders Olsen vald til ny formann for laget. Håvard Tangen, som hev styrte Høgnorskringen i tri år, takka av. Tangen hausta takkord for stor arbeidskraft. Tangen hev i formannstidi si gjort ei rad gode upptakter. Han var millom anna mannen attum det

sokalla jamstellingsuppropet på landsmøtet i Noregs Mållag i Florø i 1999. Tangen gjorde òg upptak til bladet *Høgnorsknytt*. Det hev vore ein frisk vokster i det unge høgnorskmiljøet i Oslo etter at Høgnorskringen vart skipa. Ringen hev samla ungdom med tiltak og engasjement for saki. No hev

det attåt kome til eit eige studentmållag som arbeider for ei høgnorsk målreising. Laget hev møte på Blindern (UiO). Alt i alt må ein rosa Tangen for det han hev fenge gjort.

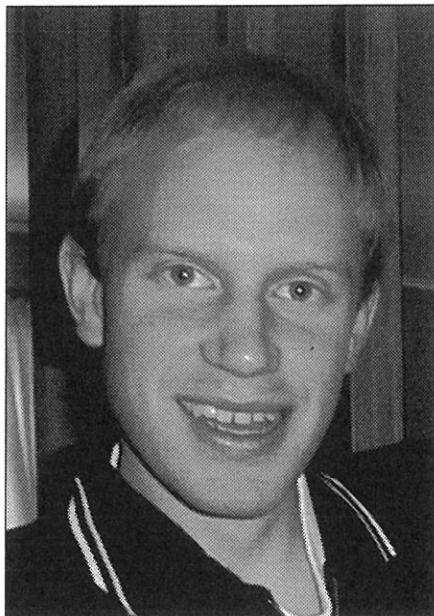
LBM

Formannsfråsegn

Vert eg vald til formann i Høgnorskringen, kjem eg til å leggja lag på målreising i ord og gjerning. Med det meiner eg at lagsfolket lyt tala, skriva og strida for norsk mål ved alle høve. Me lyt liva som me lærer. Men laget vårt er ope for alle som hev samhug for høgnorsksyni, og ingi skal skuvast ut um dei ikkje er samde med meg eller styret i eitt og alt. Eg ynskjer takhøgd, og vert vonbroten dersom me ikkje ordskiftest um og dryfter målsak og norskdom oss imillom eller med andre, munnleg som skriftleg, anten det gjeld korso målet lyt skrivast og talast eller korso me skal fremja det. Like vel vil eg minna dykk på desse ordi frå Storboki: "Eit rike som ligg i strid med seg sjølv, kjem snart til å øydast, og ein by eller eit hus som er kome i strid med seg sjølv, stend ikkje lenge."

I det seinste hev mange av oss i Blindern høgnorsklag vore med i ordskifte um norsk mål. Me hev møtt upp på sume møte og mælt imot det me meiner er uvitskapleg framleggjing av norsk målsoga og målstoda, og me hev skrive bladstykkje der me fremjar norsk mål

eller forsvarar det. Ofte finn me åt det me meiner er fåkunna innanfy-

re norskupplæringi. Mangt og mykje av det som vert sagt og skrive um norsk og norskdansk for tidi, byggjer på sogelygni um at me hev eitt mål i landet, men two skriftmål, som berre er ulike målkap av eitt og same målet, norsk. Difor hev me jamvel beint ut kalla det dei segjer og skriv lygn sumtid, men det er ingen farande veg. Å visa at mykje av det er rangt og

uvitskaplegt, derimot, det er saklegt og grørsamt, når det vert gjort med skyn og fagleg tyngd.

Eg vonar me kann halda fram soleides. Fyrst og fremst lyt me syna at det er råd å skriva norsk, same kva emne det spyrst um. Me treng ein endå meir vidfemnande norsk bokheim, og serleg tarv me meir norsk mål på datamaskinor, mobiltelefonar og på Internetet. Greider me å reisa eit norsk mål, eller rettare: byggja på den støde borgi som målfolk fyre oss hev grunnlagt, so trur eg det hev ei framtid. Men då lyt me skriva det og tala det. Er det nokre som nyttar det, kann ingi segja at det er daudt, same kor mykje dei kunde ynskja at det var slik. Det er din munn og di hand som held målet livande, hugsa det!

Han Anders Olsen

Ordtøkjet

*Det gjeng ingen Stad so undarlege til som i Verdi.
Etter Ivar Aasen*

I dette bladet

Høgnorskringen - ny formann	s. 1
Aslaug Høydal med tankekorn	s. 2
Skulereformer og norskfaget	s. 3
Ny stadnamnlog	s. 4
Olav Nygard-minne i Oslo	s. 5
"Brøyte seg rydning"	s. 6
Eit åtak på kapitalismen?	s. 7
Ein polsk målar	s. 8
Katharina Saltnes	s. 10
Det irlske nasjonalmålet tilsladesett	s. 11
Fire dikt av Goethe	s. 12
Tuftekallen	s. 13
Antipode-landet	s. 16

Dessutan småstykje og ymse faste
innslag

Stjorni i Høgnorskringen

Etter årsmøtet i Høgnorskringen 5. oktober er desse styrelemer i laget no:
Anders Olsen (formann), Dag Hagen Berg (kassastyrar), og i styret elles sit Håvard Tangen, Olav Torheim og Klaus Johan Myrvoll.

Med formannsskiftet hev laget fenge ny tilskrift. Den nye tilskrifti er:

Høgnorskringen
hjå formann Anders Olsen
Askevegen 4
0275 Oslo

Dessutan kann formannen nåast på e-post: andersolsen@c2i.net

LBM

Aslaug Høydal med tankekorn

Av Lars Bjarne Marøy

Aslaug Høydal er endå ein gong bokaktuell. Høydal hev skrive fleire bøker enn mange forfattarar maktar. Det hev vorte ikkje mindre enn 54 bøker. Den siste boki hennar *Rusk* hev fenge undertittelen *Gullkorn frå eit langt liv*. Boki er utgjevi på Setesdalsfolaget.

Boki hev ein sers fin tilreidnad. Her er fagre teikningar og tilbunader av alle slag. Det er ikkje yverskrifter i boki. Dei ulike sidone er tilreidde soleis at det stend ei samling visdomsord eller det sume vil kalla dikt på kvar sida. Under desse ordi stend det so ei teikning. Tankekorn kallar Høydal desse pasasjane.

Me finn mykje tankevekkjande i boki og vil dela nokre visdomsord og dikt med lesarane våre. Fyrst um brev:

Vil du skrive eit vondt brev, so skriv det i snø.

Brenn aldri eit godt brev.

Eit vondt brev, lat det koma bort på vegen.

Skriv det brevet du hev tenkt på så lenge.

Me er redd for rusk på kledi, men rusk på sjeli er ogso noko.

*Ospelauvi bivar i takt med sjeli.
På gravi mi skal dei planta eit ospretre.*

Men det er ikkje berre brev som interesserar Høydal, langt derifrå. Ho er uppteki av lærdom òg:

Tanken på æva fær meg til åprise morgondagen.

Den mest vonlause kamp er kampen mot fåkunna.

Mot smålege menneske stend vismannen hjelpelaus.

Livet skal vera ei gåve, gjer det ikkje til ei plage.

Vil du gjera feilane dine kjent, so bli lærar.

Skulen må bli faneberar i samfunnet, ikkje gange etter og lappa på skadene.

Den største hinder for å lære ungane noko, er når dei trur dei er geni.

Vit er godt å ha i bakhand.

Høydal hev til og med meinigar um kjærleiken:

Kjærleiken jamnar ut alle skilje.

Ein trufast ven hev ingen råd til å misse.

Sutring hev vorte det høgste rop i verdi.

Drag ned gardina, Gud, me vil ikkje kjenne morgondagen.

Tak ikkje voni frå nokon.

Det einaste våpni ikkje kann øydeleggja er tru og sinnelag

DAG OG TID

Lyser opp i målmørkret!

Ring oss i dag og ting avis til spesialpris;

199 kroner for eit halvt år!

Telefon: 22 33 00 97

Dag og Tid

Pilestredet 8, 0180 OSLO

Tlf. 22 33 00 97 – Faks 22 41 42 10 – E-post:bladstova@dagogtid.no

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar: 150 kr for året
Studentpris: 100 kr

Kann tingast på poststader og frå Vestmannen ved bladstyraren.

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 6504.10.12484

Utgjevar:
Vestmannalaget
5000 Bergen
Tlf. 55 58 93 03

Tilskrift: Vestmannen, Lars Bjarne Marøy,
Glåmlidvegen 17, 2213 Kongsvinger
Internet: <http://vestmannen.sambandet.no>

Bladstyrar:
Lars Bjarne Marøy
Glåmlidvegen 17
2213 Kongsvinger
Tlf. 62 8143 95

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Nattlandsvegen 80 B
5094 Bergen

Prenta hjå:
Nytrykk as
6143 Fiskåbygd
Tlf. 70 02 13 07
www.nytrykk.no

VESTMANNALAGET

Formann Jon Askeland, tlf 55 58 93 03
Epost: Jon.Askeland@sfu.uib.no

Skrivar: Harald Linga, Kringlebotn
267, 5223 NESTTUN

15. november Oddvar Nes, professor i nordisk på UiB, held fyredrag um Gustav Indrebø og Norsk Målsoga.

13. desember Jolemøte. Program med kvedaren Reidun Horvei og Fylkesmusikarane i Hordaland. Påmelding til Bjarne Storheim (56 37 10 71) eller Leidulv Hundvin (55 16 37 32).

24. januar Kjartan Fløgstad talar um "Løyndemålet".

Skulereformer og norskfaget

Mangt kann segjast um skulereformer og skulestell. Dei fleste av oss hev eit eller anna tilhøve til skulen. Fyrst av alt av di me hev gjenge der sjølv. Mange hev born, eller andre slektingar som gjeng på skulen. Kort sagt skulen er noko som mange meiner og vil vera med å påverka.

Mangt kann elles segjast um den handfaste undervisning i norskfaget, slik ho vert fastslegi i læreplanar og andre stader. Like eins um korleis lærarar underviser i norskfaget og kva prioriteringar dei gjer millom anna av nynorsken.

Men me skal festa oss ved noko anna ved skulen i dette høvet. Det er undervisningsformene. I dei siste tiåri hev dataknologien gjort sitt inntog i heimane kring um i landet. Dei fleste hev no ei datamaskin og ein mobiltelefon tilgjengeleg i heimen. Skuleelevar er ikkje noko undantak. Med desse kommunikasjonsmidli held dei seg orienterte i detalj um ei rad sakstilhøve.

Utforskarktronen hev fenge fritt spelrom i vår tid. Folk reiser meir, dei hev kontakt yver store geografiske område og med di uavgrensa tilgang på informasjon.

Dette fær fylgjor for korleis folk oppfattar skulen og undervisningsarbeid i skulen.

Det vert stelt spørsmål ved um det svarar seg å ha ei mekanisk læring, der læraren fortel elevane kva dei skal gjera og der elevane ikkje hev medverknad yver sin eigen situasjon.

Med den tvovegskommunikasjonen som gjeng fyre seg millom folk yver alt i verdi i dag, er det ikkje rart um den eldgamle undervisningsformi med læraren som ein uppesar og einvegsbodskapsformidlar hev spela ut rolla si.

Det fungerar lenger ikkje å segja til skuleelevar at dei skal læra kunnskapar utfrå læraren sin ståstad. Læraren må ha kunnskapane og vera den som passar på at elevane fær dei faglege kunnskapane dei skal ha. Men undervisningsformi må i stor grad avtalast med elevane. I dag er ikkje dette noko som lærarane kann velja um dei vil gjera. Det er ein realitet.

Den store elevmedverknaden i skulen heilt frå 1. klasse til vidaregåande fører naturleg nok til at universitets- og høgskulefagi

vert vurderte med nye augo av skuleelevarane. Dei ventar seg ikkje det same som fyrr.

Dei vil ha meir tilbakemelding enn det som hev vore vanleg på universitetsnivå og dei vil ha ei onnor form for læring. Læring i vår tid handlar fyrst og sist um kommunikasjon millom dei som sit med kunnskapen og dei som skal læra. Det vil segja at utforskarktronen og tronen til å få nye impulsar hev vorte sterkare enn fyrr. Det er ikkje lengre slik at ein kann venta at studentane vil bøyga seg for faglege autoritetar og faglege paradigme. Det er større rom for tvil og ordskifte um kva som skal vera det faglege innhaldet.

I denne stoda stend luter av språkdelene innanfor norskfaget fram som ein storkna struktur av fastfrosne kunnskapar og dogme som berre skal stadfestast. Det segjer seg sjølv at dette ikkje er serleg spanande for moderne menneske.

Lars Bjarne Marøy

Ny stadnamnlog i gjerdom

Av Klaus Johan Myrvoll

Lov om *stadnamn* frå 18. mai 1990 gjev reglar for korleides skrivemåten av stadnamn i Noreg skal fastsetjast. Det gjeld både norske, samiske og finske namn. I januar i år sende Kulturdepartementet ut ei melding med tittelen *Evaluering av stadnamnlova*. Meldingi er utfallet av arbeidet åt ei arbeidsgruppa som hev sét på korleides logi hev fylt oppgåva si sidan ho vart sett i verk i 1991. I arbeidsgruppa hev det sete målsmenner frå Statens kartverk, namnrådgjevingi på Austlandet og i Agder-fylki og Kulturdepartementet. Attåt hev tri mann frå Norsk språkråd vore burti arbeidet.

Meldingi er på 58 sider og tek fyre seg ymse sider ved stadnamnloggjevingi, og hev eit utkast til ny stadnamnlog. Arbeidsgruppa legg fram ei rekka framlegg der dei tek mål av seg å gjera saksfyrehavingi meir einfel og regelverket lettare tilgjengelegt for deim som skal setja det ut i livet. Her er det mykje småting som gjeld saksgangen når skrivemåten på namni skal fastsetjast, og eg hoppar bukk yver det her, so faør holder dei som er serskilt forvitne etter slikt noko setja seg inn i det på eigi hand. Eg vil samla meg mest um det logi segjer um sjølve skrivemåten av stadnamni.

Stadnamnlogi som gjeld no hev ikkje nokon fyremålparsagraf. Sume hev meint at det er til meins for logi, og i utkastet til ny log hev dei laga til ein som byrjar soleides: "Formålet med denne lova er å ta vare på stadnamn som kulturminne og medverke til at namna skal utgjere eit einskapleg namneverk." Ut ifrå dette fyremålet synest mange av framleggi frå arbeidsgruppa å vera misvisande.

I det som er §4 i logi no (§5 i det nye utkastet), *Reglar om skrivemåten*, heiter det: "Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen" (mi uthhev-

jing). Den siste lekken her vil arbeidsgruppa skifta ut med "den lokale talemålsforma av namnet". Det tyder at det ikkje skal vera noko krav lenger at uttala ein skal tufta skrivemåten på, skal vera nedervd frå tidlegare ættleder.

Dette skiftet vert ikkje dryft serleg i sjølve meldingi, men i merknaderne til framlegget (s. 54) heitest det at "den lokale talemålsforma" er den uttaleformi som folk på staden nyttar ålment. Dersom det finst fleire uttaleformer av same namnet, skal ein i regelen ganga ut ifrå den formi som hev lengst hevd. "Departementet vil likevel understreke at også skriftpåverka namneformer og nyare namneformer er ein del av norsk namnetradisjon. Dersom lokalsamfunnet identifiserer seg med slike former, må det leggjast vekt på dette ved fastsetjing av skrivemåten." Liknande utsegner stod å lesa i Odelstingsproposisjon nr. 66, 1988-89, so dette er gamal læra.

Brigdet frå "nedervd" til "lokalt" uttala treng ikkje å få so store fylgjor for stadnamnjankingi [-normeringi], men ei slik utgliding opnar for at nyare, skriftpåverka uttaleformer skal kunna festa seg i skrift. Soleides kann det verta uråd å få retta eit namn som *Kolbotn* til *Kolabotn* etter den nedervde uttala /kø:Labånn/ (L tyder tjukk 1), av di mange i dag segjer /kåll'båtn/ med usogeleg uttala av *Kol-*. Med skrivemåten *Kol-* kunde ein ha tvinga fram ei rettare uttala. Sameleides er det med eit utval namn frå *Norsk stadnamnleksikon*: Me bør skriva *Ense* for "*Ensjø*" (i Oslo), *Fresje* for "*Fritsø*" (i Larvik), *Fyrde* for "*Førde*" (namnet vert uttala /fy're/, med ein open y-ljod), *Gardar* (utt. /ga:Lær/) for "*Garder*" (i Vestby i Follo), *Glymmen* (utt. /gLøm'men/) for "*Glemmen*" (i Austfold), *Grømstad* for "*Grimstad*", *Hadastuva* (utt. /ha'stua/) for "*Harestua*" (på Hadeland) og *Tomn* (utt. /tåmn/) for "*Tomb*" (i Rodo i Austfold). Eg kun-

de ha gjort lista mykje lenger.

Oftast vert ein skrivemåte etter den nedervde uttala rettare etter ordsga òg. *Ense* kjem truleg av *Einarshaug*, og hev ikkje med nokon -sjø å gjera; *Fresje* kjem av gno. *fresjar* 'skjer'; *Gardar* er mangtal av (ein) *gard*; *Glymmen* heng truleg saman med eit tapt bekkenamn til gamalnorsk *glymja* 'buldra'; og *Hadastuva* hev same framlekken som i *Hadaland* (utt. /hal'lann/), det er det gamle folkenamnet *hadar*.

Noko eg saknar både med logi som gjeld no og utkastet til ny, er at det vert slege fast kva for jankings-syner som skal fylgjast når det gjeld skrivemåten. Nedervd uttala og "gjeldande rettskriving" er for uklårt. Dersom ein ikkje legg til grunn at ordlekker i stadnamni som me kjenner frå målet elles, skal skrivast i samsvar med rettskrivingi, kunde ein enda upp med skrivemåtar som *Kølabånn* og *Galær*. Men eg meiner me skal ganga lenger enn berre å gjera um lekerne etter det me kann kjenna att; me må retta oss mykje etter ordsga òg. Det er difor eg vil skriva *Glymmen* med -y-, og ikkje med -ø-, og *Hadastuva* med burtfallen -da- (i røyndi -ða-). Etter same tankegangen bør me skriva *Sverdvik*, og ikkje *Svelvik*, for her er fyrstelekkjen i den nedervde uttala /svæL'vik/ det gamle ordet *sverd*, som i norsk bør uttalast /svæ:L/ elder /svæ:r/ (evt. med e-ljod). Stadnamnlogi burde ha teke stoda til slike spørsmål, og upplagt må det vera eit mål å fylgja ordsga i målet vårt når me skal jamma namn, nett som med andre ord.

I §4 *Reglar om skrivemåten* stend det i logi som gjeld i dag: "Same namnet på ein og same staden skal som hovudregel ha berre ei skriftform i kvart språk" (med 'språk' meiner dei norsk i høve til samisk og finsk her). I framlegget til ny log hev dei brigdt mykje på dette. Der heiter det at two skriftformer av same namnet kann fastsetjast "unn-

taksvis" dersom det finst fleire avbrigde i uttala p.g.a. målføreskilnader, elder dersom two skriftformer er vel innarbeidde elder det er "sterk lokal interesse for begge formene". Det første kann det vera mun i, men det er truleg fåe stader det kjem på tala. Men eg kann ikkje sjå kvifor dei two andre umsynerne skal få noko å segja. Der det finst two "innarbeidde" skriftformer, er gjerne den eine upphavleg dansk elder danskpåverka. Eit godt døme på det er *Glåma* mot *Glomma*, der den første skrivemåten heilt klårt er den mest samlande og rettast etter ordsoga. "Sterk lokal interesse" synest oftast føra til at den gamle, meir elder mindre unorske skrivemåten vert standande. Eit godt døme på det er motmæli på staden mot skrivemåtarne *Kvenna* og *Rykkjem* på Nordmøre. Bygdarfolket vilde helst halda på dei danske namneformerne *Kvande* og *Røkkum*. Det segjer seg sjølv at me ikkje kann taka umsyn til kva ukunnuge folk meiner når me skal setja upp eit mynster for korleides stadnamni våre bør skrivast.

Noko rosverdugt i utkastet må nemnast òg. I ein ny paragraf med yverskrifti *Namnevern og namnsettjing* set dei opp avgrensingar til at eit nedervt stadnamn kann takast i bruk på ein stad der det ikkje høyrrer heime etter hevdi. Det skal ikkje kunna gjerast når namnet vert nytta til

ættarnamn og er noko uvanlegt, når namnet er sereige på onnor vis, elder det bør vernast av andre grunnar. Dessutan vert det slege fast at ein ikkje kann byta ut eit nedervt stadnamn med eit namn utan hevd på staden, "dersom ikkje serlege grunnar talar for det" (denne attåt-setningi burde ha vore stroki). Ein sovorden logheimel kunde ha vore til stor hjelp for nokre år sidan då ein reiselivsmann i Surnadalen vilde døypa um heradsmidstaden *Skei* til *Surnadal*, etter eigne utsegner so det skulle verta lettare for turistar å skjuna at Skei og Surnadalen var same staden på kartet! Endeleg i framlegget til denne paragrafen heiter det at ein skal fylgja so langt som råd namneseden på staden når ein set namn på namnlausingar.

Alt i alt saknar eg mykje av det einskaplege namneverket som framlegget til ny fyremålsparagraf talar um; ein einskap der me hev éin skrivemåte for ord og ordlekker for heile landet, og der skrivemåten fylgjer den nedervde uttala sedd i samanheng med ordsoga. Det er å vona at det kjem nye stadnamnloger og nye stadnamnvølarar som vil taka upp dette viktige arbeidet, eit arbeid som òg ber i seg det å setja dei heimlege bynamni i høgsætet att.

Skal du teljast òg?

Me fekk alle tilsendt skjema til folke- og bustadteljinga 3. november. Innleveringsfresten var sett til 10. november. Dei som bur i nynorskommunar fekk papiri på nynorsk, dei som bur i bokmåls- og sokalla språknøytrale kommunar fekk naturlegvis skjemai på bokmål.

So kunde ein heller svara via internet, tenkte nok mange, men på internetsidene til Statistisk sentralbyrå (www.ssb.no) låg instruksjonar på bokmål, samisk, tyrkisk, urdu, serbokroatisk osb. Vel og bra. Men ingen ting på målet vårt.

Sjølve skjemaet låg berre fyre på bokmål. Hadde nynorskutgåva gjøymt seg burt? Mange nynorskbrukarar fekk vita at bokmållskjemaet var det einaste då dei kontakta Statistisk sentralbyrå. Dersom dei skulde få tilsendt eit skjema på nynorsk, måtte dei venta fram til januar eller februar, men svarfresten var sett til 10. november. Den kunde altsò ikkje gjelda for målfolk, er det likt til etter det Statistisk sentralbyrå var i stand til å få til.

Hege Myklebust i Noregs Mållag kunde fortelja at dei hadde fenge fleire fyrespurnader frå folk som hadde motteke skjema for folke- og bustadteljinga på bokmål, og som ikkje fann nynorskskjemaet på netet. Då Myklebust skreiv til SSB og peika på dette, fekk ho til svar at skjemaet låg på netet, men at du måtte skriva inn deltar-karnummer og pin-kode fyrr du fekk velja mål. Alle instruksjonane var oppsette på bokmål, og du måtte eit stykke inn fyrr du fekk nynorskskjemaet, men det var der.

Dette er ein gammal problematikk. Studentmållagi støytte på den same vansken då universitetet gjekk yver til data. Ein kann velja mål, men ein må vera årvaken skal det lukkast. Det må verta lettare å velja mål no for tidi. Mange offentlege internetsidor hev lett synlege funksjonar som gjer at ein kann velja mål snøgt og utan at ein tenkjer yver det. Det er på tide at nynorskken kjem til sin rett i dataalderen, for det er små vanskjer med å gje ra honom tilgjengeleg i dag.

Lars Bjørne Marøy

Olav Nygard-minne i Oslo

Av Gudmund Harildstad

Diktaren Olav Nygard er gravlagd på Østre Aker kyrkjegard. Då han døydde i 1924, hadde han og huslyden budd eit års tid på Bryn i Østre Aker.

Enkja Rakel Nygard (fødd Tvedt) døydde i 1979. Sonen Sigurd (1916-1935) ligg òg gravlagd på Østre Aker kyrkjegard. Ein gravstein har namna åt Olav og Rakel, ein annan har namnet åt Sigurd. Nokre år no har Bergljot Tvedt, brordotter hennar Rakel, sytt for blomar og stell på gravene. Det fortener ho takk for! Modalen kommune har i år teke på seg andsvaret for festeavgifta for

grava åt Olav Nygard.

Ein veg på Ulrud i Oslo fekk namnet Olav Nygards veg i 1962.

Merk: Vegen heiter Olav Nygards VEG til liks med Tor Jonssons veg i same stroket. Det er i Olav Nygards veg me finn høghuset med ei versline frå Nygard-diktsamlinga *Ved vebane* på veggen: "No kvil deg, fot; no hev du vunne fram".

Mellom Nygard-minne her i byen kan ein òg nemne brev frå Olav Nygard på Nasjonalbiblioteket, Handskriftsamlinga.

"Brøyte seg rydning..."

Av Arne Horge

Namnet "Statoil", er ikkje det ein slags språkleg raklehanne, ei lite økslefør blanding av orrhane og røy? - Norsk og engelsk? - Men for ein vanleg nordmann har Statoil-namnet gjenom åri likevel tent seg ein smak av noko heimleg og solid norsk, traust og trygt. Når ein so ser at det heimleg norske vel ute or reiret og på ferde i framande land vert kolonialistisk ovantil og ned og tek seg tvilsame tenarar, er det so ein rykkjer til og knapt trur sine eigne augo.

I Litauen har Statoil ei rad bensinstasjonar, og selskapet ynskte seg ein til som skulde ligge i kurbyen Druskininkai, som ligg i skogsstroki på grensa mot Kviterussland der storelvi Nemunas sakte flyt inn i Litauen. "Druska" på litauisk mål tyder "salt", og bynamnet Druskininkai syner til mineralkjeldene ved byen som inneheld godt og vel 50 gram salt for kvar liter vatn. Allereide i 1837 kom dei fyrste kurgjestene til Druskininkai for å finne helsebot i kjeldevatnet. Litauen var den gongen ein lut av det russiske imperiet, og det var i fyrste helvti av styringstidi åt tsar Nikolai 1. For inkje lengje sidan var det ti sanatorium i Druskininkai, men med samanbrotet av Sovjetsamveldet sokk gjestetalet og fleire sanatorium laut stengje, og arbeidsløysa auka derikring. I 1999 var det likevel lydande til at byen i det minste skulde få ein staitostasjon. Bystyret skulde syte for tomt.

Den fire mål store tomti dei valde var ikkje uventa ved eit viktig veggaskil, og ein lyt gå ut frå at Statoil hadde eit ord med i laget ved tomtevalet, det var berre den haken ved tomti at byen åtte ho inkje, ho var statseigd og kledd med verneverdig furuskog. Berre

miljøverndepartementet i hovudstaden Vilnius kunde gjeva hogstløyve. Men mange visste råd. Ord gjekk frå bystyret og opp til fylket og vidare til departementet at på tomti stod berre noko raskeskog, endå alle visste betre, for viseminneren i miljøverndepartemenet hadde tidlegare vore bygningssjef i Druskininkai og kjende staden. Men miljøvernministeren Henriks Zukauskas skreiv på og gav tomti åt bystyret i Druskininkai og med hogstløyve.

Sume byfolk hadde teke til motmæle mot å snøyde skogen innåt vegn som bar namnet åt nasjonalkomponisten og målaren M. K. Ciurlionis. Naturvernalar hadde demonstrert utanfor hovudkontoret åt Statoil i Vilnius. Ingen vart høyrde. Men då sentrum-høgre-regjeringi der Zukauskas sat gjekk av den 12. juli og vinstresida tok yver, kom det endeleg ein ny kost inn i sjølve departementet, og den 2. august vart det sett ned ei granskingsnemnd. For skogen var det for seint. Han vart hogd ned natt millom 30. og 31. juli. Men viseminneren som hadde yverlevd regjeringskrisa, fann det likast å koma seg ut or departementet for godt denne gongen.

Dei som tapte på dette løynde-

spelet var fyrst og fremst dei arbeidslause i Druskininkai. Den 10. august samla ein flokk seg ved rådhuset i byen med ei bøn til president Valdas Adamkus i Vilnius um å tenkje meir på menneske enn på furutre, og tillata Statoil å bygge på tomti. Kva for ei løysing som no er mogeleg for styremaktene, ligg sjølvtsagt i det uvise. Men hendingi syner det som ofte er tilfelle, at når storfolk uløyves trugar seg fram, er det gjerne saklause småårsfolk som til slutt fær største straffi.

Det merkelege er at Statoil i Litauen tidlegare har vore i tale med folk når selskapet har brøytt seg veg i skog. Det har hendt two gonger i nærlieken av Kaunas som er nest største byen i Litauen og som var hovedstad i landet i mellomkrigstidi då Vilnius låg under Polen. - For ordens skuld, songen "Brøyte seg rydning i svarteste skog" er skiven av Vilhelm Krag.

Høgnorskringen

Høgnorskringen er ein landsdekkjande ring som vil reisa nynorsk i sitt «beste lag» (Aasen). I høgnorsknamnet ligg programmet. Open for alle som er samde i grunntanken. Ringen er med i Ivar Aasen-sambandet.

Årspengar: 75 kr

Skriv til:

Høgnorskringen
hjå Anders Olsen
Askevegen 6
0275 Oslo
Tlf. 95 84 71 17
e-post: andersolsen@c2i.net
Postgiro 0530.49.45119

Eit åtak på den amerikanske kapitalismen?

Flybombingane av World Trade Center skaka ei heil verd. Dette vart oppfatta som eit åtak på den amerikanske kapitalismen, men kva er i røyndi den amerikanske kapitalismen? Den amerikanske kapitalismen stod serleg fram i tidi etter den første verdskrigen. Fyre denne tidi hadde USA vorte millom dei mest industrialiserte landi i verdi, men etter første verdskrigen vart USA meir enn berre eitt av dei leidande landi: USA vart det førande landet i verdi når det galdt industrialisering og produksjon.

Under den første verdskrigen auka etterspurnaden etter forbruksvaror i Europa av di vareproduksjonen gjekk yver frå sivile varor til militært utstyr. Dei europeiske landi prioriterte i so stor grad å produsera krigsvaror at det var knapt med forbruksvaror. Etter 1. verdskrigen hadde Europa vore gjennom ein hard krig, og trøng forbruksvaror frå USA.

Alt tidleg på 1900-talet hadde amerikanarar merkt seg ut som påhittige uppfinnarar. Det var lagt grunnen for mange nye forbruksvaror og nye produksjonsmetodar på den tidi då USA vart verdsleidande innanfor vareproduksjonen. Samlebandsmetoden hev vorte sett fram som eit symbol på dei nye produksjonsformene. Samlebandsproduksjon i stort umfang vart først nytta av bilprodusentane attum bilmodellen Ford.

Etterkvart vart det òg starta rasjonaliseringsfreistnader gjenom å innføra studiar av kor raskt produksjonen på fabrikkane kunde gå fyre seg, og av verknaden av å gjeva akkordløn. Reklamen vart nytta aktivt til å nå nye kundegrupper, og det vart gjeve gode høve til å handla på kredit for å fremja salet.

I USA hadde lutlagi jamnast ein sentral funksjon som dei som skaffa kapital til produksjonen. Men på slutten av 1920-talet vart det spekulert uhemma på lutbrev.

Produksjonsvoksteren gjekk attende

og lutbrevi som vart umsette fekk ein pris som var for høg. Når folk uppdaga at dei stod i fåre for å tapa pengar på investeringane sine, trekte dei seg ut. Det vart skapa ein massereaksjon som gjorde at den eine etter den andre vart sitjande att utan røynde verdiar. Folk tapte enorme pengesummar og det vart økonomisk krisa.

Trass i dette hadde den amerikanske millomklassa det godt. Dei hadde havt høve til å skaffa seg ei rad luksusgode tidleg i 1920-åri, og sumde i ovbunad. Den amerikanske dominansen innanfor film og underhaldning bygde seg opp i 1920-åri, fyre den første verdskrigen var det ikkje upplagt at USA skulde verta førande innanfor film og underhaldning, men no var det ingen tvil lengre, amerikanske filmlar vart dominerande kring um i verdi.

Grunnlaget for den amerikanske kapitalismen var lagt i 1920-åri. Den økonomiske krisa som kom etter børskrakket i 1929 synte seg å vera forbigåande. President Roosevelt, som vart vald i 1933, greidde å få økonomien på fote med å føra ein Keynesiansk politikk.

Under den andre verdskrigen slapp USA å vera utsett for bombing på amerikanske jord, medan store partar av Europa vart bomba sund. Det hev vore USAs styrke at landet hev sloppa å vera utsett for bombing på amerikansk jord. No hev amerikanarane for fyrste gong vorte utsett for eit bombeåtak. Er dette eit åtak på den amerikanske kapitalismen? Berre framtidi kann gjeva svar.

Lars Bjarne Marøy

Ivar Aasen-bøker

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Samanstelling av norske ord etter umgrep og tyding, 2. utg. Hefta kr 60, i bd. 80 kr

Arne Garborg: Ivar Aasen. Fyreord av Trygve Lande. Fin miniatyrbok. 1996, i bd. 95 kr

Jostein Krokvik: Ivar Aasen – sosial frigjerar og nasjonal målreisar. Livsskildring. 1996, bd. 250 kr

Jarle Bondevik og Oddvar Nes (red.); Ivar Aasen-studiar. I. Med artiklar av Jarle Bondevik, Andrew Robert Linn og Bjarne Ulvestad. 1998, hft. 160 kr

I serien med dei uprenta skriftene etter Ivar Aasen, utgjevne av Jarle Bondevik, Oddvar Nes og Terje Aarset, er til no desse bøkene komne:

1. **Sunnmørsgrammatikkane** av Ivar Aasen. 1992, hefta 180 kr
2. **Målsamlingar frå Sunnmøre** av Ivar Aasen. 1994, hefta 200 kr
3. **Målsamlingar frå Bergens Stift** av Ivar Aasen. 1995, hefta 230 kr
4. **Målsamlingar frå Christiansands og Agershuus Stifter** av Ivar Aasen. 1997, hefta 230 kr
5. **Målsamlingar frå Trondhjems og Tromsø Stifter** av Ivar Aasen. 1998, hefta 230 kr
6. **Målsamlingar 1851 – 54** av Ivar Aasen hefta, 250 kr
10. **Dansk-norsk Ordbog** av Ivar Aasen, 2000, hefta, 230 kr

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684, 5807 Bergen
Telefon 55 30 18 99 – Telefaks 55 32 03 56

Sagt:

Fysisk forfall

Utøvarar av ekstreme idrettar representerer ein type menneske som trengst i samfunnet, meiner rektor ved Norges idrettshøgskole, Gunnar Breivik. Han er bekymra for at den oppveksande slekta kan bli øydelagd av foreldre som styrer aktiviteten og dullar med ungane i staden for at dei får større fridom til utsetje seg for risiko og få eit normalt tilhøve til naturen.

Dag og Tid, 6. oktober

Råd til ei peparmøy

Eventyrprinsessene blir vanlegvis gifta vekk i svært ung alder. Den verkelege prinsessa anno 2001 kan tillata seg å leva som unge kvinner flest, skifta kjærestar som ho vil og og venta med å slå seg til ro med han som kanskje er den einaste rette til ho sjølv finn det for godt.

Bergens Tidende, 22. september

Berrleggjing med mobiltelefon

Mobiltelefonblottaren snakkar høgt og utan hemningar om privatlivet sitt i mobiltelefonen, mens han oppheld seg i det offentlege rom. På bussen, på toget eller på kafé.

Han ensar ikkje tilhøyrarane, bryr seg ikkje det minste om at uvedkomande og vilt framande menneske - utan å vilja det - blir informerte - om tilhøve dei ikkje har noko med. Men som kan få dei som gidd til å spissa øyro.

Bergens Tidende, 22. september.

Ein polsk målar

Av Arne Horge

Irena Olchowska-Schmidt:
"JÓZEF BRANDT",
80 sidor med 56 bilættattgjevingar
og 5 fotograf, polkspråkleg
Wydawnictwo Ryszard Kluszczynski,
Kraków 1996

Lat det no med ein gong vera sagt at eg er ein stakkars til å lesa polsk, so difor vil eg ikkje segja noko um korleis Irena Olchowska-Schmidt er til å skrive, berre at eg kan hakke meg i veg med ordbok i hand, men språkvanskars kan no heller ikkje vera av dei største ulempene i ei kunstbok som talar vel so mykje gjennom bilætte som gjennom ord. Alle bilættattgjevingane er med fargar, og mengdi av dei er til og med heilsides eller på duble sider.

Józef Brandt var historiemålar, og han levde heile livet sitt i den tidi då Polen var lema upp og delt mellom Austerrike, Russland og Preussen; han var fødd i 1841 og døydde i 1915. Ikkje til å undrast yver at han søkte motivi sine frå ei tid då frie polakkars med strålande sigar på slagmarki slo attende åtak frå framande makter. I denne boki her er det først og fremst tyrkarane som fær smaka dei polske våpni i bilæti til Brandt, og i nokon mun svenskanne. I ei serstode står slaget ved Wien i 1683 der den polske herren under den kloke og dugande kongen og herføraren Jan Sobieski gav tyrkarane ein usiger som stana dei for godt. Men det er inkje Jan Sobieski som vert dregen fram i bilæti til Józef Brandt, det er den fargerike jamne polske adelskrigaren, og heller inkje berre slaget, men ferdi frå slaget, det endelause toget av folk og hestar, vogner og krigsfangar, og i lett romantisert form utan å verta smaklaust sjåvinistisk.

Det er gjenom heile bilætradi i boki den frie ubundne mannen til hest som først og fremst vert skildra av Brandt, adelsmannen og kosakken, og slett ikkje bondesoldaten til

fots. Austetter i det opne slettelandet i det som på 1600-talet var polsk Ukraina, er det gjerne bilæte med einslege eller småe flokkar med kosakkar på vakt ved dei vide grenseelvane. Józef Brandt freistar mest aldri å skildre det sjelelege i menneskja, men menneskja i samhandling og i samspel med naturen og inkje minst med hesten og tida hunden. Han er framifrå til å måle hestar og hundar. - "Heile livet var Brandt brennande hestehuga", skriv Irena Olchowska-Schmidt.

I Paris møtte Józef Brandt vest-europeisk orientalisme i bilætkunsten. Napoleons tog til Egypt i 1798 og den franske hersetjingi av Algerie opna denne motivverdi for kunstnarane, og franskmannen Eugène Delacroix var ein av dei fremste. - "Men før Brandt kom orientalismen likevel til å skilja seg frå orientalismen hjå t.d. Delacroix", fortel Olchowska-Schmidt, "avdi Brandt såg fyre seg orientalisme med ser-skilde polske drag som var lettkjennelige berre for polakkars. Franskmenn og tyskarar blanda kosakkane til Brandt i hop med persarar og arabarar." - "Og", held Olchowska-Schmidt fram, "i fleire hundrad år hadde Orienten hatt påverknadskraft i polsk kultur. Den polske adelsmannen bar orientalsk klædebunad og brukte orientalske våpen og orientalsk rustning." - Og ikkje berre i klæde og våpen fær eg tiltru til det historisk rette i bilæti til Brandt, men radt ned til jarnskongeni på vognhjuli å dei saporogiske kosakkane.

Men aldri nærmar Brandt seg den polske adelen, szlachtaen, med kritiske augo på den historiske oppgåva til denne samfunnsklassen, og den trælbundne bonden som bar adelen uppe er so godt som fråverande i bilæti. Adelsmannen skulde vera ein dugande skyttar, ein stor hestekjennar, tole sterkt, kunde føre seg skapeleg i festlivet, og elles

turte han ingen nemnande kunnskapar hava. Brandt lét vera å laste den statsberande klassen for at det vidsveimde polske samveldet til sist gjekk til grunne. Men um Brandt sjølv ogso var ein stor hestekjennar og jeger, gav han seg lell stunder til å lesa mykje både av diktboeker og historiske fagboeker. I dei mange jaktbilæti hans meiner eg å sjå att scenor frå det polske nasjonaleposet "Pan Tadeusz" av Adam Mickiewicz.

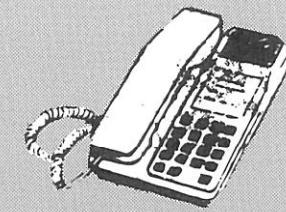
Millom historiebilæti som er knytte til ei serskild hending vekkjer truleg "Czarniecki ved Kolding" mest åtgaum hjå oss nordbuvarar. Det er tale um Kolding i Danmark og festningen der. Heller ikkje her legg Brandt vekt på herføraren Stefan Czarniecki eller sjølve krigshandlingane. Det er stemningen i den gråe nordiske vetterdagen kring den myrke borgi i bakgrunnen som hugtek målaren, folk og hestar står og bider i snjøen på det som skal hende, eller dei kjem på båtar i sundet millom isflaki. Czarniecki og den polske heren var i Danmark for å hjelpe til med å kaste svenskane ut or landet. Motivet var ikkje nyt i polsk kunst. Litterært hadde Jan Pasek fortalt um stormingi av Koldinghus i livsminni sine, han var sjølv med der, og Juliusz Kossak som var eit fyrebilæte for Józef Brandt både som historiemålar og hestekjennar, hadde laga eit bilæte av Czarniecki til hest framfyre borgi. Same året som

Brandt måla sitt bilæte i 1870, vart det selt til kunstakademiet i Wien.

Like lite som Józef Brandt var kritisk mot polsk soge i bilæti sine, kan eg sjå minningar um hans eigi samtid i kunsten hans. Det laut ha vore eit høgdepunkt for kunstnaren då han vart slegen til riddar av fyrste klasse av den bayerske St. Mikaela orden i München i 1881, men samstundes heime i Polen i Kraków skreiv Tadeusz Romanowicz i tidskriftet "Nowa Reforma" at no laut polakkane slutte å drøyme seg attende å gamal adelsstordom for å ha noko å tufte framtid si på, og heller taka fat i moderne industrireising for å byggje landet. Det ser ut for at Brandt heldt draumen skinande blank likevel.

Når eg ser burt frå soga, frå hestane og hundane, klæde og våpen o.l., stig koloristen Józef Brandt fram, og Brandt er ein stor kolorist, serleg i dei skisseprega målingane sine der han kan lata det bjartaste solljos og dei myrkaste skuggar spela saman med reine sterke fargar, t.d. i "Kosakkar spør etter leidi", 1874.

Boki um Józef Brandt er i ei rad av fleire um polske målarar. At forlaget Ryszard Kluszcynski har gjeve desse bøkene ei form so dei ogso kan vera til glede for kunstelskarar utan skikkelege polskkunnskapar, er kanhende ikkje medvete gjort, men like fullt sant.

Ein innringjar hev merkt seg at den nye utdaningsministeren, Kristin Clemet, var raskt ute med å finna åt lærarane for å ikkje kunna norsk. Innringjaren meiner at norskfaget for lenge hev vorte neglisjert. Det er gledeleg um den nye statsråden kann gjera noko med norskfaget, meiner han. Vestmannen hev i fleire år peika på at norskfaget treng meir undervisningstid og bør verta prioritert i skuleverket. Me vonar at norskfaget vil ha gagn av innspel frå statsråden.

Norsk-engelsk ordbok
av Theodore Slette.

1326 sidor. Kr. 200,-
(frakt kjem attåt).
Til sals frå Studentmållaget i Oslo. Tlf. 22 42 63 00 eller
tinging@runbox.com.

Ring og ting!

Odalizer

Av Lars Bjarne Marøy

Internett fører med seg at mange merkelege hendingar og påhitt fær umtale. No kann avisa *Østlendingen* melda um at nokre gutar hev laga ei heimesida som ligg på www.odalizer.com. Dei hev laga ei humoristisk tenesta som dei kallar for odalizer. Det vil segja at alle ord som systemet til desse gutane fær inn til analyse, vert sjekka mot ei lista med gokjende ord frå målføret i Odalen i Hedmark.

Tenesta er skift i two partar. Den

eine parten gjev deg høve til å tast inn ei internettadressa. Då fær du fram nettadressa på odalsmål. Du kann òg skriva inn ein tekst og få teksten umsett til odalsmål.

Tenesta er morosam. Me kann lesa Aftenposten og VG på odalsmål. Tekstene vert langt frå fullkomne. Det er sume fåe utvalde element som kjem inn i tekstene, men det gjev oss ein idé um kva som er mogleg med moderne teknologi

Dette er tankevekkjande for oss

som arbeider for høgnorsk. Vert det råd i framtidå å få umsett alle typar tekster til høgnorsk? Og kjem kvaliteten til å verta så god at me kann ha utbyte av å lesa bokmåltekster som er umsette til høgnorsk? Til no hev dataeknologien vore prega av engelsk mål og det hev laga stengje for kva som er mogleg å gjera med språk, men ein gong i framtid, vil det kanskje verta onnorleis?

Katharina Saltnes

Av Johannes Gjerdåker

Katharina Saltnes vart fødd 16. januar 1862 på garden Saltnes i Lindås. Foreldra var bondefolk, men alt då Katharina var vel eit halvt år gamal, døydde mora. Faren var snikkar og bygningsmann ved sida av gardsarbeidet. Alt då ho var i fireårsalderen, fekk Katharina poliomelitt, så at venstre sida og serleg venstre foten vart kraftlaus. Seinare gjennom livet måtte ho gå med krykkje.

Asbjørn Åsgard, som har skrive den nyst utgjevne boka om Katharina Saltnes, seier at det var lite eller inkje ho kunne koma i barneskulen, for den faste skulen på Lindås låg tre km undan, og det var ikkje nokon til å hjelpe henne med skyss. Men ho las heime, og då ho var 15 år gamal, møtte ho til presteslesing saman med jamaldringane, og det viste seg då at ho ikkje stod til atters for nokon. Ho fekk framifrå gode vitnemål, og då dei vanta lærar i Lindås året etter, sette prost Hveding Katharina til denne posten. Ho var då kanskje den einaste kvinnen i Nordhordland som var lærar, og ho var berre 16 og eit halvt år gamal. Ho var i fleire krinsar etter tur, og det hende at einkvan måtte bera henne frå stad til stad.

Kunstnargivnaden til Katharina Saltnes synte seg tidleg i barneåra. Asbjørn Åsgard fortel at då ho gjekk og las, fekk ho ein dag sterkt hug til å forma ut andlitet til prost Hveding med treskurd. Far hennar lika ikkje at ho dreiv med treskjering og øydde opp den beste materialen hans, så han hadde gjøymt tölekniven. Ho var ikkje rådlaus, for ho fann eit ljåbrot på låven og skar ut eit portrettrelieff av andlitet til Hveding i ein plankebit.

Det er i eit intervju for bladet Kristen Ungdom frå 1940 Åsgard har funne desse opplysningane. Teologen Olav Bruknapp, som sjølv var frå Lindås, intervjuet henne for bladet, der han var journalist. Elles er det sparsamt med kjelder til opplysning om Katharina. Ho var smålåten og slo aldri på stortromma for seg sjølv, og det var ikkje nokon annan som gjorde det for henne heller. Far hennar var imot kunstnarplanane hennar og ville at ho skulle gå i skreddarlære. Ho kom òg i lære hjå ein skreddar, men etter eitt år sa ho opp. Det var verkeleg ikkje hennar veg. Med støtte frå eit legat kom ho til Bergen, der ho gjekk på teknisk kveldsskule og lærde teikning. Dette var i åra 1884-1886. Frå Bergen før ho til Kinsarvik der ho lærde treskjering av Lars Kinsarvik. Her var ho elev om lag samstundes med Magnus Dagestad, Styrk Hirth og Erlend Sundsvål. Alle kan sjå stilistisk likskap millom treskurden etter Katharina og desse mennene, men kunnige folk vil òg sjå individuelle sertrekk hjå kvar ein skild.

Frå Kinsarvik kom Katharina Saltnes til Statens kunst- og handverkskule i Oslo, der bilethoggaren Skeibrok vart læraren hennar. Både i Kinsarvik og i Oslo, der ho gjekk i lære i fire år, fekk ho små stipend, m.a. 200 kroner frå enkjedronning Josefine sitt legat for vanføre, så ho hadde til ein knapp levemåte. Etter åra i Oslo fekk ho eit nytt stipend som gjorde det mogeleg for henne å fara til Stockholm, der ho fekk studera ved den tekniske skulen. Då det vart slutt på pengane i Stockholm, fekk ho bu fritt hjå det norske statsministerparet Gram. Her fekk ho òg innbyding til slottet frå

kong Oscar II, som hadde kjøpt eit utskore krus frå hennar hand. Eitt år lærde ho i Stockholm, og Gramfolket gav henne reisepengar då ho tok på heimvegen.

Dei to første åra etter Oslo og Stockholm arbeidde ho i Eksingedalen (1900-1902). Her budde ho på Flatekvål, på Vetlejord og i Høvik. I boka av Asbjørn Åsgard er det teke inn ei forteljing om Katharina sitt liv og arbeid ved Berit Vetlejord. Katharina gjekk på amtsskulen på Lindås året føre Marta Vetlejord. Dei to vart vener, og det var truleg Marta som sette Katharina i samband med slekt og vener i Eksingedalen. Den mest kjende dyrgripen etter henne i dalen er drikkehornet som Sigmund Vetlejord gav til ungdomhuset Ljosheim. Det er eit praktstykke som boka gjev att med detaljar i fire foto. Ho heldt kurs i treskjering for folk frå Eksingedalen; ein av dei som lærde av henne, var Andreas N. Høvik, den gongen 15-16 år gammal. Seinare var han elev hjå Magnus Dagestad og kom sidan i arbeid hjå firmaet Knag i Bergen, som laga stilmøblar med utskoren dekor. Han mintest Katharina Saltnes med takksemd all sin dag.

Etter åra i Eksingedalen gjekk det over tretti år då Katharina budde på heimegarden Saltnes, der ho hadde kår. Lite eller inkje finst av minne om hennar liv og gjerning i denne tida. Forfattaren dryfter i kapitlet "Nedturen" kva det var som gjorde at ho vende attende til Lindås, og at ho, slik det såg ut, gav opp kunstnarvegen. Asbjørn Åsgard har samarbeidt med Bjørg Holm på Voss, som er godt orientert om granskininga av seinverknader etter poliomelitt, og han siterer Bjørg Holm der ho skriv om dette: "...

Eg finn det både logisk og sannsynleg at Katharina sleit med det vi i dag kallar post-poliosyndromet. At ho kunne ha fått ein psykisk nedtur, er heilt i samsvar med det me opplever skjer med polioskadde over heile landet - i samband med seinverknadene. Ikkje berre kroppen, men òg psyken kan få ein knekk når sjukdomen slår til på nytt etter 40-50 år. Det er nemleg det som skjer når seinskadane kjem snikande. Det oppstår ny kraftsvikt, smerter - og kjenslene frå akuttfasen vert på nytt aktiverte ..."

I 1930-åra vart Lindås kyrkje mykje omvølt. I 1935 vende Katharina Saltnes seg til soknerådet og gav åtte marmortavler til kyrkja. Seinare gav ho to til. Dei åtte fyrste reliefa syner andlita til salmediktarar, dei siste syner komponistane Händel og Bach på det eine reliefet og Martin Luther på det andre. Det ho hadde å sjå etter, var dei bileta på som på hennar tid stod i Landstads salmebok.

Bilethoggaren Mathias Skeibrok, som var læraren hennar i Oslo, hadde rådt henne til å arbeida i marmor i staden for i tre. Materiale av marmor fekk ho av gravaren på kyrkjegarden, som let henne få gamle, avgelde grav-

plater. Arbeidet hennar synest vera gjort med sterk sans for det individuelle og sermerkte hjå modellane.

Johannes Natås, fødd 1921, hugsar Katharina frå den tid han sjølv var i tolvårsalderen, og han skriv millom anna: "... Eg kom inn i stova hennar då ho budde hjå Mons Natås. Ho sat og arbeidde med marmorrelieffa som no heng på veggene i Lindåskyrkja. Der låg nokre böker på bordet, mellom dei var to gamle salmeböker med små bilete av våre fremste salmediktarar. "Korleis kan du få til å laga så fine bilete med hamar og meisel når hendene dine skjelv så mykje?" Ho lo litt og sa: "Eg er no ingen nybegynnar, men må vera trottig så eg vert ferdig med dette arbeidet før eg fer her ifrå."

Katharina Saltnes døydde 11. mai 1945, knapt 83 år gammal. Det ligg mykje arbeid attom den vakre boka om henne som Nordhordland Forlag har gjeve ut. Asbjørn Åsgard og medhjelpane hans har ført Katharina Saltnes ut av gløymsla og gjeve henne eit verdig minne.

Ordet i avisformat

Riksmålsforbundet gjev ikkje ut bladet *Ordet* i tidsskriftformat lenger. No hev det vorte ei kvarfallsavis i staden. Avisa er offensiv i stilten, og me merkjer oss fleire forvitnelege innspel. Forfattaren Fredrik Skagen meiner at det vert retta for lite i skulestilane i dag. Han uppmodar lærarane til å retta meir. Tor Gutu skriv um kongeleg språkbruk. Trond Vernegg kritisar Språkrådet for at det ikkje let til å taka innyver seg dei nye språkpolitiske umskifti som er signalisert frå politisk hald. Kritikken er råkande. Departement og Storting hev slege fast at tilnærningspolitikken er slutt. No er det på tide at Språkrådet fylgjer opp.

Elles er her mykje å lesa for folk med interessa for målpolitikk og språklege spørsmål reint ålment.

Lars Bjarne Marøy

Ogso det irske nasjonalmålet vert tilsidesett

Sidan den moderne irske staten vart grunnlagd, hev det aldri vore ført ein samahangande og fylgjерett språkpolitikk. Trass i at dei two største politiske partii hev irsk-gæliske namn - Fianna Fáil /fjanna fåjl/ og Fine Gael /fine gejl/ hev dei alltid synt ei vinglut og ustød haldning til det irske språket.

Garbhan Mac Aoidh skriv dette i esperantotidsskriftet Monato ("Månen") i august 2001.

I samsvar med grunnlovi til den

irske republikken, er gælisk (irlsk) det første offisielle målet i staten. Det andre er engelsk. Etter lovi hev kvar borgar som møter i retten for å føra fram si sak eller forsvara seg, rett til å nytta anten engelsk eller irsk, og kvar lov som dei lovgjevande styresmaktene vedtek, må vera forma ut på både engelsk og irsk. Utan denne tvospråklegskapen vilde lovi vera verdelaus.

Likevel, etter 1930-åri hev denne språkparagrafen i grunnlovi vorte

tilsidesett: fleire gonger hev nye lover vorte offentleggjorde berre på engelsk. No, etter krav frå ein privatperson, hev høgsterett kunngjort at denne paragrafen bør respekterast og fylgjast. Forsvararane av det irske språket vonar at noverande og komande riksstyre vil taka ei meir positiv og aktiv haldning ansynes det nasjonale målet.

Umsett av T. M Edvardsen

Fire dikt av Goethe

Ved Johannes Gjerdåker

Johann Wolfgang von Goethe vart fødd 28. august 1749 i Frankfurt ved Main. Han vart naturvitenskapsmann og embetsmann, dramatikar og forteljar, men først og sist var han òg lyrisk diktar, og mange av dikta hans held seg aktuelle og talar til oss sterkt, levande og personleg, no etter 200 år eller vèl så det, slik som dei må ha tala til samtidia. Ein kan visst seja at i Goethe sitt hus er det mange rom, for han tok opp sers mange vidt åtskilde emne i diktina si, naturbileta og diktformene er mangfaldige. Klassisk-romerske former gjorde han til sine eigne, og innlevinga hans i persisk diktning har hatt stor og god verknad i vestlege land i heile ettertida.

Av dei dikta som her er sette om til norsk, har "Ferdamanns kveldssong" I stått i denne bladteigen ein gong før, men den gongen i ein annan samanheng, då dette diktet vart samanlikna med "Svevn" av Olav Nygard, som sant og visst er eit sjølvstendig dikt, men likevel tydeleg inspirert av Goethe sitt dikt.

"Ferdamanns kveldssong" I er frå 1776, "Ferdamanns kveldssong" II frå 1786, "Den veit som kjenner lengt" ("Nur wer die Sehnsucht kennt") frå 1795 og "Natur og kunst" frå 1797. - Goethe døydde i Weimar 22. mars 1832.

Ferdamanns kveldssong I

*Du som sjølv frå himlen er,
stiller verk og ve i verda,
til ein dobbelt usæl her
gjev du dobbel kveik til ferda;
Å, kor eg er mødd og léden!
Kva skal all den verk og lyst?
Du er freden,
kom, å, kom, du, til mitt bryst!*

Ferdamanns kveldssong II

*Over alle tindar
er ro,
i alle rindar
spaknar no*

*kvar vindsus mildt;
småfuglane tagnar i lundar,
vent, om litt blundar
du òg så stilt.*

Den veit, som kjenner lengt

*Den veit, som kjenner lengt
kva eg må lida!
Einsleg, frå gleda stengt,
oppfylt av kvida
ser eg med hjarta sprengt
stjernene skrida.
Å, han som eig min lengt
ferdast så vida.
Eld har i brystet fengt,
sårt vil det svida.
Den veit, som kjenner lengt,
kva eg må lida!*

Natur og kunst

*Natur og kunst, dei kvar for seg vil
svinga,
men før ein varest, renn dei saman
sterke;
mitt sinn er heller ikkje meir på
tverke,
og gleda frå dei to vil saman
springa.*

*Det gjeld vel rett si eiga kraft å
tvinga,
og då, når me har funne mål og
merke
og gjeve oss med ånd og trott til
verket,
kan fri natur òg gløda att i bringa.*

*Slik må me øva oss i alt vårt yrke,
ubundne ånder alltid fåfengt freistar
når dei mot rein og høgre form vil
streva.*

*Den som vil stort, må samla all sin
styrke;
i grensesetjing syner seg ein meistar,
og einast lova kan oss fridom gjeva.*

Tilskrifter

Ivar Aasen-sambandet
Formann Klaus Johan Myrvoll
Nedre Ullevål 9-322,
0850 OSLO
Tlf. 900 26 380
Epost: klausjon@online.no

Vestlandske Mållag
Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarki 14, 5163 LAKSEVÅG
Tlf. 55 34 33 77
Epost: lbmaroy@c2i.net

Vestmannalaget
v/ Jon Askeland
Krohnengsgata 3, 5035 BERGEN
Tlf. 55 58 93 03

Høgnorskringen
Formann Anders Olsen
Askevegen 4, 0275 OSLO
Tlf. 958 47 117
Epost: andersolsen@c2i.net

Norsk Bokreidingslag
v/ Jon Askeland
Postboks 684, 5807 BERGEN
Tlf. 55 31 66 29

Sunnmøre Vestmannalag
Formann Svein E. Kvamsdal
Prestegata 2, 6100 VOLDA
Tlf. 70 07 60 72

Blindern høgnorsklag
Formann Kjetil Aasen
Tlf. 911 47 441
Postboks 49 Blindern, 0313 OSLO
Kontonr. 0536 37 99 673

Ivar Aasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er landssamskipnaden åt vestmennene og høgnorskørsla. Sambandet arbeider for målupplysing, måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og krev i nynorsk full jamstelling for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet hev ei sergjerning i norsk målørsla; både lag og einskilde kann vera med. Skriv deg inn!

Årspengar kr. 50,-

Innmelding til formannen:
Klaus Johan Myrvoll
Nedre Ullevål 9-322
0850 OSLO
Tlf. 900 26 380
Epost: klausjon@online.no
www.sambandet.no
Giro 0814 20 27 209

Tuftekallen

TUFTEKALLEN

Torsdag 20. september
ved bladstyrar Leidulv Hundvin

90 år

I sumar kunde me lesa i Bergens Tidende at heiderlagsmann i Vestmannalaget, Nils Haukås fylte 90 år. Han er no den tredje 90-åringen som er heiderslagsmann i laget. Tidlegare har Egil Lehmann og Ludvig Jerdal nådd denne alderen.

Nils Haukås har i mange år vore Vestmannalaget sin husdiktar, og gjeve både Tuftekallen og festsamværi våre gode og vakre dikt og prologar. Det er me mykje takksame for, og hadde vår diktargjevnad vore like god som hans, skulde han so visseleg ha fått sitt att no i høve jubileet.

På dette omkvævet er denne Tuftekallen sin bladstyrar ein turrpinne, utan sevje og kraft. Men av heile sitt hjarta ynskjer han likevel jubilanten - Nils Haukås - til lukke me dei 90. Me her i laget ser fram til nye dikt og prologar frå hans hand og hjarta, og ha han med oss enno i mange år. Men Nils Haukås er ikkje snauare karen enn at han sjølv har skrive eit dikt til 90 årsdagen sin. Det gjev me att her:

*Når tidsmaskina på veggen heng
og tikkar år og alder
er tidleg opp og seint i seng
forutan stort rabalder ---
Det hender fint og uformerk
Med godlåt for kvar time,
Det lærer oss å hava kjært
Det meiningsfulle livet.*

*Ja, tidsmaskina går og går
Og ho kan ikkje bakka,
Og den som har nådd 90 år
Må berre gladvær takka.
Dei må då visst ha fugleveng
I denne vergenslarmen
Som Jeppe i Baronens seng
Ein knip seg sjølv i armen.*

*Ja visst so er det dagar grå
Om ein skal etter lodda
Og mange feiltrinn trega på
Om mangt er dulgt i skodda.
Det ei byrd å leggja av,
Står i vår trudomslæra
Når sjølv me ser vårt nederlag
Skal nåden større vera*

Tankar i mild haustluft

Det haustar. Det haustar i naturi, og det haustar i munnalivet. Og med hausten kjem det fram tankar som ein har halde borte om sumaren. Våren er grotid, og sumaren er vokster og mogningstid. Om hausten skal grøda i hus, og det er òg ettertanken si tid. Då veit me at dei fyrste frostnettene ikkje er langt undan, og blad og blomar vil visna og falla.

Slik er det i naturi, og slik er det i munnalivet.

Denne sumaren har vore god. Mykje betre, enn eg på førehand hadde venta og vona. Eg følte meg støl i vår, og det var med underlege kjenslor eg tok til å stella med den gamle båten min. Det er ein godt bygd strandebarmar på 16 fot, og han var eit tungt svin dei åri eg rodde han. Men god og stødig har han alltid vore, og lett å hanskast med etter at eg for 10-12 år sidan fekk meg ein påhengsmotor. Det er ein Mariner på heile 5 hestekrefter, er stillegåande, og rimeleg i bruk.

Dei lær av meg småkarane når eg dreg ut: "Gå, for en gammel båt du har", segjer dei. "Ja", svarar eg, gamal båt og gamal mann". Der er me samde. "Og så den småmotoren, bare 5 hester. Min far sin båt har 30 hester og mine onkels 40".

"Ja, men ikkje alle hestane er

like sterke," segjer eg. "Motoren min har hestekrefter som fjordahestar, og det er noko anna det enn ein lat døl."

Me godsnakkar litt, og er stort sett samde. Eg kjem bra ut av det med småkarane, for dei veit at eg har godt lag med fisken. Mykje betre enn dei med dei store motora-ne har.

Sjølv om båten er fast og stødig, hoppar eg ikkje lenger ned i han. Nei, no stig eg varleg. Eg likar ikkje å slå meg lenger. Eg gjer det likevel. Staurar bort i eitt eller anna, og so går eg med blåmerke både på kne og ålbogar. Men so lenge ein ikkje bryt bein, er alt i orden.

So tøffar eg ut. Eg let motoren surra for fullt, slik at eg gjer han rein til dorgingi. For med liten fart sotar han. Båten reiser seg med framskuten. Alt er i orden. Redningsvesten har kona tvinga meg til å taka med. Eg legg han framme i båten, fjorden er mest still, so eg reknar ikkje me at eg får bruk for han.

Eg nærmar meg den fyrste lyreplassen, sakkar ned farten til dorgefart, og hiver dorgi ut. Tre makkar er nok. Ein kvit, ein raud, og so ein kvit på ytste enden. Høveleg storleik på dei må det vera, for eg veit kva lyren likar.

So likkar eg langs land, og spa-ningi er der. Vert det storlyr i dag, eller er denne hersens makrellen i fjorden enno? I sumar har han vore ei plage. Eit måltid og to er godt, men du et ikkje makrell mange dagar før det ber imot.

Medan dorgi ligg passeleg djupt i sjøen, kann tankane få vandra. Eg tenkjer på dei som låg her før meg, men no longo er borte. Eg minnest samtalar og skrønor, godord og ender og då mindre gode. Ord som kunde vore usagde, men i stridens heite vart slengde ut. Det er vel ingen som har sagt dette betre enn

Framhald næste side

Bernt Støylen:

Eit ord er ei pil

Som flyger av stad utan stans eller kvil.

Du kann ikkje vita korvida det fer.
Det sårar din uven og den du hevkjær.

Eit ord er ein gneiste som kveikjer ein brann,
Du sløkkja ei kann.

Nei, der var det ein borti dorgi. Han strama ho heilt so det dirra i handi. Eg kjende det var ein voksen kar, men han stod ikkje. Han hadde vel truleg teke ytste flippen av makken, og rista han godt. Ja, ja, er du god so kjem du att. Eg gjer nokre små rykk med motoren. Går han og lurer, bit han gjerne då. Men ikkje denne gongen.

So kann eg i fred og ro tenkja vidare. Eg dreg i minnet han gamle Ivar Aasen. Han hadde alltid eit godt ord å læra bort. So også her:

Tolugt mod er godt å hava
Tidt mot Straumen fær du kava
Um din Rett er nog so god.
Ymist fær du sjaa og høyra,
Som er ilt i Syn og Øyra;
Tak det alt med tolugt Mod.

Og er du fiskar, so veit du det.

So pratar eg litt med meg sjølv. Det gjer so godt å få sagt nokre ord. Ender og då er det slikt andre har sagt, men no og då er det eigen produksjon. Å liggja slik, det gjev fred i sinnet. Fred, ja. Det sette meg straks på tankar. For no i sumar hadde eg lese oppatt boki "Fred" av Arne Garborg, ja alle bøkene om Hove-slekti.

Eg hugsar kor eg var gripen av boki fyrste gongen eg las henne. Fyrst innleidingi. Noko vakrare hadde eg aldri lese. Og etter å ha skildra Jæren og folket, sluttar fyrste kapitlet slik: "I desse heimane bur folket. Det er eit sterkt, tungt folk, som grev seg gjennom livet med gruvling og slit, putlar med jordi og granskarskrifti, piner korn av auren og von av sine draumar, trur på skillingen og trøystar seg til Gud."

Og me fylgjer Enok på heimveg over Grave-heii, og kjenner redsla hans då havbrotet fyller lufti, og følska tek han so han skakar.

Me er med han i brudlaupsgarden, der han fyrst har ei god stund like til fullskapen byrjar å gjera seg gjeldande: "Gamle uvenir låg um halsen på kvarandre, og gamle venir rauk i hop og slost; lått og rop og djerfe ord skar håsmælte gjennom ståket. No var det bryllaup, no var det høgtid, alle var glade og alle kåte, kvardagssorgir var burte og gløymde, folket kjende seg for ein dag fritt. Men ute på tunet låg Napoleon Storbrekke og spydde. -"

Elles fylgjer me Enok gjennom strid og nederlag, von og tvil, til det til slutt går reint gale med han. Eldste sonen, Gunnar er dregen til Amerika, etter å ha sett barn på ei gjente inne i byen. Tankane hans Enok vert meir og meir sjuke, like til dei grå mennene driv han på flog. Fleire og fleire vart det av dei. Ein heil flokk rædde gråe tuslingar. Dei vil kringsetja han. Han sprang og sprang. Eit stort vatn stansa han. Og no kom dei fra alle leidir, hit etter strendene, hit ifrå heiiane. Og dei kom nærmare og nærmare. Tett inntil 'n. Og nappa, nappa. Han fikta og sparaka. Med ein gong såg han ein fælt høg ein som hadde horn.

Augo sveiv rundt i hausen hans; ein stygg låt braut seg fram som frå eit innklemt bryst; han gjorde eit unaturleg høgt hopp - beint ut i vatnet.

Eit svært, tungt plask. Two, tri sterke båredrag slo inn mot strandsteinane med sukkande skvaling. Han kom kje uppatt meir. Evja måtte havt sogni 'n i seg. -

Sunnanvinden strauk yvi vatnet med sin linne sus. Og det sutla og skvala, koseleg og smått; sutla, skvala ...sutla, skvala."

- Eit kjemperrykk vekkjer meg or Garborg-draumane. Dette er storlyren. Han har eg venta på. Eg dreg nokre tak, men han renner til. Eg let snøret glida med stram taum gjennom hendene. So merkar eg at han dovnar. Eg dreg nokre faste drag. Han må for all del ikkje få slakk taum,

for då renner han til og slit seg laus.

Fleire vendor må han få spela seg. Eg kjenner at han trøytnar, og eg dreg, fast men seint. Der kjem søkkjet. No er det ikkje langt att. Det blenkjer i sjøen når storlyren rullar seg rundt og nærmar seg båten. Eg går i ring, og har han heile tidi på bakbord side. Dei første to makkane er komne inn. No kann eg ikkje gje slakk om han renner til. Det får bera eller bresta. For då vil eg få makkane med full kraft inn i hendene.

Siste draget tek eg med vinstre handi. Med høgre grip eg kleppen. Eg slær der fisken er tjukkaste. Kleppen - nybrynt og kvass - glid inn i fisken, og med samstemt kraft millom klepp og snøre rykkjer eg han inn i båten. Men no vert det liv. Han har mange krefter att. Men no er han min, so no gjeld det å berga dorgi so han ikkje flokar henne til. I kassen med han. Fram med kniven, blankslipt og skarp. Eit raskt snitt ned for hovudet, og blodet renn. Eit grepatak, og nakken hans er broten.

Jau, dette skal verda fiskemat. Fiskekaker, fiskebollar, fiskepudding. Mat, mat og etter mat. No er alle dei sekundære krav borte. No er det berre dei primære att.

Ut att med dorgi. Storlyren er her. Her kann vera fleire av same slaget.

Og fleire vart det. Ikkje lite krytøffar eg heim. Motoren får putra for fullt. Eg nynnar og syng og snakkar med meg sjølv. No gjeld det berre at eg treffer folk når eg kjem til lands. Det er halve stasen. Råkar du ingen, er noko av gleda borte.

Jau, dei er der, dei med dei store motorane. Dei bisnar og ser. Eg får fengdi i land, og segjer halvt med med sjølv: "Ja, det var litt bit i han i dag." Ein må ikkje skryta. Ein god fiskar skryter ikkje. Han slær heller litt av. Skryta kann dei gjera som får lite. Dei kann i alle høve skryta over motorane sine og dei reine og fine plastbåtane dei har. Eg er so vel nøgd med gamlebåten. Og med femhestaren.

Leidulyv Hundvin

Eit Per Sivle-selskap?

I år er det 150 år sidan Arne Garborg vart fødd, og 150-årsminnet vert feira med eit Garborg-år. Om seks år er det 150 år sidan Per Sivle vart fødd. - Er det ikkje på tide å skipa eit Per Sivle-selskap? Eit slikt selskap bør vera i gjenge i god tid før planleggingi av Sivle-året 2007.

Ein del personar har drøfta skipingi av eit Sivle-selskap, og er oppglødde for tanken. - Kjenner de folk som er interesserte i ein slik samskipnad, bed eg om at de gjer dette lesarbrevet kjent for dei.

Framlegg: Dei som er interesserte i å vera med, sender ei melding til meg innan 10. desember. (Eg har ikkje faks eller e-post.) Eg samanfattar ein konklusjon på interessa og kjem med framlegg om møtestad og -tid for skiping av eit planleggingsstyre.

Kan det vera ein tanke å leggja møtet til Stalheim, at Kari Grov frå Jakob Sande-selskapet vert med og fortel om røynsler med Sande-selskapet, og at tunge aktørar (kommunar o.l.) legg nokre hundrelappar i potten til gjenomføringi av planleggingsmøtet?

(Eg må gjera det klart at eg ikkje er kandidat til leiarombodet, men eg vert gjerne med som arbeidshest.)

Påstand: *ingen annan norsk diktar har nådd lenger inn i sjeli på den vanlege nordmann enn Per Sivle med «Den fyrste song».*

Helsing frå ein som ynskjer at Per Sivle må verta kjend for fleire.

Vik i Sogn, 25.10.2001

Jens Brekke

6893 Vik i Sogn

Tlf. 57 69 66 05

Verdfulle bøker

Gunnstein Akselberg og Jarle Bondevik, red.:

Heidersskrift til Oddvar Nes

24 artiklar frå mål- og namnegranskning. Hefta 275 kr

Alv Askeland: Folkesuvereniteten, Stortinget og Grunnlovi.

Frisk essay-samling på godt mål um grunnleggjande spørsmål for norsk folkestyre og sjølvstende. Gjelsvik-prisen. Hefta 135 kr

Alv Askeland: Kyrkjeljod. Salmar. Hefta 115 kr

Jarle Bondevik og Andreas Bjørkum: Festskrift til Anders Ohnstad.
Hefta 200 kr

Conrad Clausen: Festskrift til Ludv. Jerald. I bd. 195 kr

Gunnar Gilberg: Sjå attum (dikt). Hefta 80 kr

Hannaas, Clausen, Jerald: Vestmannalaget 110 år. I bd. 200 kr

Sigrid Omland Hansteen: Idyllar i ei ulvetid (dikt). Hefta 130 kr

Arne Horge: Gråskuggen. Fin barnebok med teikningar av Dagfinn Instanes og unge hjelparar. I bd. 168 kr

Ludv. Jerald: Heimlandet dreg. Roman. Hefta 45 kr, i bd. 65 kr

Ludv. Jerald: Grundtvig og folkehøgskulen i dag. I bd. 130 kr

Jostein Krokvik: Norskrøtt skriftmåls store fall. Um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta 130 kr

Jostein Krokvik: Ny Hungrvekja og Jan Prahl. Hefta 160 kr

Jostein Krokvik: Mål og vanmæle. Soga um det offentlege målet. Hefta 160 kr

Jostein Krokvik: Kjettarord um norsk målalkymi. Hefta 24 kr

Gudlaug Nedrelid: I ulvekjeften (dikt). Hefta 110 kr

Olav Nygard: Dikt i samling. 100-årsutg. ved Conrad Clausen. I bd 145 kr

Sigurd Sandvik: Skriv betre norsk. Rettleiding i målbruk. Hefta 115 kr

Sigurd Sandvik: Suldalsmålet II. Ny samling ord og ordlag frå Suldal. Hefta kr 100,-. Suldalsmålet I og II samla for 200 kr

Sigurd Sandvik: Litl-Ola. Um 7-åringen Litl-Ola som veks upp på fjellgard i Suldal på 1920-talet. Astrid Haugland teiknar. Hefta 145 kr

Sigurd Sandvik: Stølsguten, Ola hev vorte 9 år og er gjætargut. Samstundes skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal. Hefta 145 kr

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga. Det store målsogeverket. I band 350 kr

Gustav Indrebø: Kva er målreising. Utvalde artiklar. Hefta 50 kr

Gustav Indrebø: På norsk grunn. Hefta 125 kr

Inger Indrebø Eidissen: Gustav Indrebø. Ei livsskildring.

Skildra frå nært hald. I band 230 kr

Nikolaus Gjelsvik: Von og veg. Gjelsviks høgskatta ervebrev um norsk målføring. I band 60 kr

Severin Eskeland: Framandordbok. Einaste nynorske. I band 115 kr

Severin Eskeland: Ei minnebok. I band 50 kr

Egil Lehmann: Reise det som velt er. Hefta 115 kr

Egil Lehmann: Færøysk-norsk ordbok. I band 150 kr

Egil Lehmann: Islendsk-norsk ordbok. I band 250 kr

Egil Lehmann: Norsk-islendsk samtaleordbok (parlør). Hefta 20 kr

Eivind Vågslid: Stadnamntydingar IV, hefta 65 kr

Dessutan folkeminnebøker frå Hardanger av Halldor O. Opedal, fortaltelege bøker av Ola Breivega, dikt av Egil Lehmann, romanar, dikt, og folkeminnebøker av mange andre bokskrivarar! Bed um utførleg boklista!

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5807 Bergen

Tlf. 55 30 18 99 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

Marøy, Lars Bjarne
Øverbyen vidareg. skole
2200
2200 Kongsvinger

ISSN 0800-8647

C-BLAD

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
v/ Kjetil Aasen
Sjølvbyggjarvegen 102
0591 OSLO

Kva kallar dei antipode-landet?

Av Torvid M. Edvardsen

I samband med saki um rømingane på fartyet Tampa, vart det i norsk radio gong på gong nemnt eit land, viljut til å taka imot deim: "Nju Silænd". Kor uhøvelegt og disharmoniskt namnet fell inn i norsk tale.

Her sit ein i utlandet og høyrer på radio og fjerrså. Dei ulike språki hev alle sine eigne nemningar på landet: Nowa Zelandia, Nya Zeeland, Neuseeland, Uusi Seelandti, Nueva Zelandia, Nouvelle-Zelande osb. Slær ein upp i ordbøker, ser ein at på albansk heiter det Zélande e Re, på lettisk Jaunzelande, på estisk Uus-Mermaa ("Nye Sjølandet"), medan esperantistane kallar landet Novzuelando.

Det var den hollandske sjøfaren Tasman som uppdaga landet og gav det namnet Nieuw Zeeland

Snakk med oss om plassering

Vi gir deg betre råd!

KREDITKASSEN

HER FINN DU OSS I HORDALAND:

Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådhusplass - Åsane
Askøy - Austevoll - Bømlo - Nordhordland - Os - Osterøy - Sotra

etter den hollandske provinsen Zeeland. Sidan var landet engelsk koloni, no med anglisert namniform: New Zealand. Men er det rim og resong i at me skal skriva og uttala landet på engelsk, når alle andre land hev nemningar på eigne mål? Er me so undergjevne og mindreverdige at me ikkje kann ha eigne namn på land so som andre hev? Eller er det so at me nordmenn hev ein dragnad til det framande og utanlandske, framfor alt engelsk?

Dei som hev fastsett denne skrivemåten/uttalen, hev dei fylgt noko prinsipp eller meiner dei å vita det so mykje betre og vil visa eit fyredøme for andre folk og nasjonar? Nei, her er det nok uklokskap og naivitet som råder.

"Nju Fåundlænd" er eit anna døme på norsk fjesk for engelsk. Er det so umogleg å nyta nemningi Ny Fundland? Kann me ikkje endeleg slutta å gjera oss til latt og skriva og uttala antipode-landet på norsk: Ny-Zealand?

Godt sagt:

Regjeringar held ord berre når dei er tvinga til det, elder når det er til bate for deim.

Napoleon Bonaparte
(1769-1821)